

SULTAN İKİNCİ MAHMUD'UN MISIR VALİSİ MEHMET ALİ PAŞA'YA GÖNDERMİŞ OLDUĞU BEYAZ ÜZERİNE HATT-I HÜMAYUNI

Ord. Prof. İ. HAKKI UZUNÇARŞILI

1220 h 1805'te vezirlikle Mısır valisi olup günden güne nüfuzunu arttırarak durumu hükümetin gözünden kaçmamakla beraber muhtelif iç ve dış gaileler yüzünden kendisine dokunulamayan Mehmed Ali Paşa, Vehhabî gailisini muvaffakiyetle bitirerek Mora isyanında hizmet etmişti; fakat Ruslarla olan muharebede (1828) yeni kurulan ordunun mağlubiyeti ve kendisinin tahrikiyle meydana gelen Arnavutluk isyanını fırsat bilen ve hacca giden Anadolu halkını metbuları aleyhine ısyana teşvik eden Mehmed Ali Paşa, tasavvurunu yavaş yavaş meydana çıkarmağa başlayarak kendisine verilen emirleri yapmamak için nazlanmağa ve bahaneler ihdasına başlamıştı.

Yunanistan'ın teşekkülünden sonra Girid'in idaresi Mehmed Ali Paşa'ya verilmişti. Bundan dolayı Girid'e asker ve mühimmat göndermesi hakkında hükümet tarafından verilen emir üzerine kapı kethüdası Necib Efendi tarafından keyfiyet kendisine yazılarak Necib Efendi'nin adamlarından Behram ağa ile gönderilmişti. Behram ağa vazifesini ifa ile avdet edeceği sırada Mehmed Ali Paşa, ona:

“Ben devlete mâlen ve bedenen bu kadar zaman hizmet ettim bilinmedi; bunun üzerine Osmanlı donanmasıyla İngiltere donanması bilittifak üzerime tertip olunmuş eracifi rayegândır; artık düvel ve akran yanında îtibarım kalmadı; bu hal ile bundan sonra nice hizmet edebilirim? zira ufak tefek iltimaslarım kabul olunmadığından başka üç beş senedir ümena-i devletten bir kimse bu tarafa geldiği yoktur” demiş.

Mehmed Ali Paşa'nın bu sözleri Sultan Mahmud'a arz edilince Pâdişah:

— Osmanlı donanması tâbiri gayet gücüme gitti¹. Pertev Efendi Mısır'a gönderilsin” iradesiyle sabık reisülküttab Pertev Efendi’-

¹ Mehmed Ali Paşa, Osmanlı donanması tabiriyle kendisini Osmanlı cemiasının dışında saymış ve onun bu sözündeki maksadı Sultan Mahmud sezmiştir.

nin Mısır'a gönderilmesini emrederek Mısır valisinin arzusunun yerine getirmek istemiştir (1246 h - 1830 m).

Pertev Efendi'nin memuriyetinin zahiri sebebi henüz ısyanı tamamen bastırılmamış olan Girid'e yardım etmesi ve af ilânıyla sükûnetin iadesi ve Rus muharebesi sebebiyle dar duruma düşmüş olan hazineye nakden yardım maddeleri idi². Pertev Efendi Mısır'a giderken Sultan Mahmud kendisine Mehmed Ali Paşa'ya verilmek üzere beyaz üzerine yazılmış bir hatt-ı hümayun vermiştir. Bu hatt-ı hümayun Mısır valisine hem nasihat ve hem de onu ikaz için kaleme alınmış olup Sultan Mahmud'un mizacına kısmen aykırı olarak durum icabı yumuşak ve ihtiyatlı şekilde kaleme alınmıştır. Vakanüvis tarihlerinde görülmeyen ve fotoğrafisi makaleye eklenen hatt-ı hümayun aynen şöyledir³:

“Mısır Valisi Vezir-i hamiyetsemirim Mehmed Ali Paşa

“Minelkadim tarafına olan teveccüh-i şâhanem muhtac-ı beyan değildir ve senin sebkât eden hizmetlerin feramüş olunmayup şimdiye kadar eylediğin hidemata göre taraf-ı hümayunumdan dahi her türlü müsaadat-i seniyyem erzan kılınageldiği misillü fimâbâd dahi tarafından samimî sadakat ve bendelik farizasınca ne mertebe hizmet ve ne derece eser-i sıdk ve istikamet görür isem ben dahi mukabilinde zât-ı hümayunuma düşen efendiliği icra edeceğime şüphe yoktur; belki bu âna kadar nice şeylerde taraf-ı hümayunumdan af ve iğmaz ile muamele olunduğu dahi inkâr olunamamakla insafı olan şükrünü bilmek iktiza eder.

“Hal böyle iken biraz eyyamdır bilâkis tarafından etvar-ı garibe müşahedesi beni müteaccib etmektedir. Ezcümle bu esnada Mısır'dan avdet eden kapı kethüdanın ademisi Behram nam kimesneye hitaben yazup vermiş olduğun varakada münderic tabirât-ı acibe doğrusu begayet istigrab ve infialime bâis oldu. Subhanallah ötedenberu eylediğin sadakat ve ubudiyete nasıl yakışur? ve kangî bende velinimetine karşı böyle lisan kullanur? bilemem. Bu kâğıdın üssi esası mahza eracif üzerine olduğu aşikâr olup farz-ı muhal olarak sıhhat emaresi ihsas-kerden olduğu halde bile yine birden bire böyle sözlere cesaret sana yakışmazdı; hele şu şeyler gayet gücüme gittiğinden eğer senin ümmi-

² *Lütfi Tarihi c 3 s 28,29*

³ *Topkapı sarayı arsivi numara 798.*

liğine ve yazan kâtibin su-i hatasına hamletmesem hakkında tagyir-i teveccüh-i şâhâne ve tehyic-i gazab-ı şâhâneme bais olması variddir; her ne ise çünkü biraz vakittenberu def'i işkâl ve istizahı ahval için bendegân-ı devlet-i aliyemden birinin tarafına gönderilmesi mukaddemden hatırgüzar-ı şâhanem olup bu kere sen dahi istemiş olduğundan reis-i sabık Pertev Efendi'yi bilintihab tâyin eyledim.

“Mumaileyh serair-i saltanat-ı seniyyeme mahrem ve mûtemed kullarımdan olup her bir şeyin merkez-i hakikisine dair irade-i hümayunumuz malûm ve mazbutı olduğuna binaen beyan edeceği hakayik-i ahvali sıdk ve insaf kulağıyla dinlediğin halde seni her veçhile temin ve tatmin edeceği derkârdır, ve kezalik senin tarafından dahi hakkında hüsn-i itikad-ı şâhâneme ârız olan haleli izale edecek suretlerde diyeceklerin ne ise dinleyip tahsil-i itminan eylediğin halde ana göre taraf-ı hümayunumdan dahi bilmukabele hakkında erzan kılınacak eser-i cedid-i lutf ve inayeti isbat etse gerektir.

Hasılı malûmun olsun ki calis-i serir-i hilâfeti olduğum hazreti resulülsekaleyn efendimizin nûr-ı nübüvveti hakkıçün mademki sen zat-ı hümayunum bendeliğini sıdk-ı derun ile iltizam edinerek had-dince ve lâyiki vehçile hizmet ve istikamette oldukça sana eğri nazarile bakmak ihtimalim yoktur ve illâ fela. Artık ona göre sana lâzım olanı sen bilürsün tamam.”¹.

¹ Pertev efendi, Mehmd Ali ile mülakatı ve anın makstları hakkında mufasal bir takrir vermiştir.

مردیسی وزیرینسبیم محمد علی پاشا
 مهالیم طرفه اولونه نه شاهانم محتاج بیاید دکلده و سنک سفتا بیره خدمتک فریوتی اولیجه سینه
 اولیک خدمت کوره طرفه اولونه دهی هرده لوماعت نسیم از راه قله کلیه کیم سلاو نیامده دهی طرفه
 صبی خدمت دوز لاک زلفه سجه نرته خدمت و ذریه از صوره دستقات کور نسیم بیض مفایده ذن فریوت
 درسته اولیک اجرائیه کیم سینه بودده بکه بوز فدی سجه سبلوده طرفه اولونه عفو و عفا صلیه معاطله
 اولیضی دهی انکار اوله معاطله اضافی اوله سکرین بلایان اقصایده حال اوله ایکنه برنا ایامده بانعلی
 طرفه اوله اطرافیه مشاهده سی سجه بیکده در ارجله بر نمانده هرده عورت بیض قوت کولان اولیسی
 بوز نام کسبه خطابا یازوب در پیش اولریکن در قوره مندرج تعینت عیبه طوغریس بغایت سخراب و نفعیه
 باعث اوله سجاده اوله دوز او عابد بکل خدمت و محبته نعل باشو- رفتی بیض و نفعیه
 بیه ساه فریوت نسیم - بو کاکخان اسناسی مضار ایضا در بینه اولیسی سکل اوله فخر حال اوله
 صف امایح احسا کورون اولیضی حاله بیه بیه برده بره بیه سوزک جبارت کایا سخرابری
 شوشید غایت کوجه کتیکه اگر سنک امیلکنه و بازه کاتایک سوا فطانه عمل نسیم فکله تغییر
 شاهانه و بیسج غضب باد شاهانه باعث اولیسی وزور در هتایس جهه برانده بود رفتی اشکال دستخا
 احوال یغین نیکاه دوله عیبه منج بر بیان طرفه کور نسیم مقصوده خاطر کنده شاهانم اوله برکره سخر استخفی
 اولیضی رئیس سابلو بر تو اوله بال انتخاب تعینت نسیم سولیده سزار سلطت سینه محرم و عیبه فریوت اوله
 هر بر سنک مرکز حقیقینه ذن ازده اوله بوز معلم و مضبوط اولیضی نایا بیاید ابع کور خضایده اوله صرف
 در ضایق فریوتیله دکلریکن حال سنی هر وجه تأمیه و تطمیه ابع کور در کادور و کزنک سنک طرفه دهی
 ضلوع ک صرافقاده شاهانه عاظم اولیضی خطی اوله ابع جان صولنده بر حکولان بیزر و بیسج نخل اهلنای
 ایلیک حال اکاکوره طرفه اولیضی دهی بانقلابه فکله ازده فدیجه از جهیه لطفی و غایتی نبات نسیم که
 حاصل معلولک ذن کور جالی سبر ضلوعی اولیضی حضرت رسول انقلابیه فریوت نور جوده حقیقیه ماد کور سدرت
 اهلانم بوز کتکی صوره اولیضی ایله انزام بریدون صرجه اولیضی دهی خدمت دستقامده اولیضی سکا کوری نظر
 باعثه صتامم بودده والا فلا ارقه اکاکوره سکا لایم اوله سه بیور سه تمام

II. Mahmud'un Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya Hattı Hümayunu. (Topkapı Sarayı Arşivi No. 798)